Eduskunnan ympäristövaliokunta

YmV@eduskunta.fi

Suomen arkkitehtiliiton asiantuntijalausunto maankäyttö ja rakennuslain muuttamisesta

Viite: Hallituksen esitys HE 220/2016 vp

asiantuntijana: Kimmo Lylykangas, arkkitehti SAFA

Tausta

Suomen arkkitehtiliitto edustaa ammattikuntaa, jonka jäsenet kantavat pääsuunnittelijoina maankäyttö- ja rakennuslain tarkoittaman henkilökohtaisen vastuun suunnitelmien laadusta ja yhteensopivuudesta.

Maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksessa ”lähes nollaenergiarakentamisen” vaatimus perustuu rakennusten energiatehokkuusdirektiiviin (EPBD). Sen kansallisesti määriteltävä sisältö on kuitenkin nähtävä osana suomalaisen rakentamisen säädösohjauksen kehitystä, joka on edennyt nopealla tahdilla 2000-luvulla. Vuonna 2010 voimaan astuneet määräykset merkitsivät rakennusosakohtaisten vertailuarvojen merkittävää kiristymistä. Vuonna 2012 voimaan astuneet määräykset sisälsivät rakenteellisen uudistuksen, jossa rakennusosakohtaisten vaatimusten rinnalle tuotiin kokonaisenergiatarkastelu ja lanseerattiin rakennuksen painotettua kokonaisenergiankulutusta kuvaava E-luku. Tällä hetkellä rakennusten energiatehokkuuden vähimmäistasoa ohjataan siis kaksinkertaisella ohjausmenettelyllä, joista uudempi – kokonaisenergiatarkastelu – vastaa EPBD:n sisältöä.

Prosessi

Suomen arkkitehtiliitto kiittää Ympäristöministeriötä poikkeuksellisen osallistavasta ja avoimesta valmisteluprosessista. Jo säädösuudistuksen pohjatyönä toiminut FinZEB-hanke toteutettiin rakennusalan toimijoiden yhteistyöhankkeena, ja sen esittämiin ohjausmekanismeihin ja vaatimustasoihin tehdyt myöhemmät muutokset perustuvat nekin rakennusalan toimijoiden kuulemiseen ja avoimeen keskusteluun eri intressiryhmien kanssa.

Moniarvoisen rakentamisen puolustaminen

Suomen arkkitehtiliiton jäsenkunnassa havaittiin jo vuoden 2010 säädösuudistuksen vaikeuttaneen olennaisesti painovoimaisen ilmanvaihdon ja yksiaineisten rakenteiden toteutusmahdollisuutta. Useissa

tapauksissa näiden yhdistelmä tuli mahdottomaksi lämpöhäviön tasauslaskelmassa, jonka alkuperäinen tarkoitus on ollut luoda joustavuutta rakennusosakohtaisiin energiatehokkuuden vaatimustasoihin.

Suomen arkkitehtiliitto pitää tärkeänä, että suomalaista rakentamista ei ohjata määräyksillä yhdenlaiseen muottiin. Rakennusperinteestä tuttujen, pitkäikäisten ja varmatoimisiksi tiedettyjen ratkaisujen käyttämisen tulisi olla säädösten sallimaa jatkossakin. Lisäksi uudessa ympäristöystävällisessä rakentamisessa on olemassa pitkään jatkunut suuntaus, jossa kestävän kehityksen mukaiseen rakentamiseen etsitään vastausta yksinkertaisista ja luonnonmukaisista ratkaisuista monimutkaistuvan tekniikan sijaan.

Edellä kuvatun johdosta Suomen arkkitehtiliitto on vaatinut, ettei painovoimaista ilmanvaihtoa tai yksinaineisia rakenteita tulisi sulkea pois vaihtoehtojen joukosta energiatehokkuutta koskevilla rakentamismääräyksillä.

Suomen arkkitehtiliitto kiittää ympäristöministeriön reagointia tähän huolenaiheeseen. Vaikuttaa siltä, että edellä kuvatut ratkaisut voivat yhä säilyä vaihtoehtojen joukossa.

Energiamuotojen kertoimet

Nyt käsiteltävässä Maankäyttö- ja rakennuslain muutoksessa vuonna 2012 asetettu malli rakennusten kokonaisenergiatarkastelusta pysyy entisellään. Valtioneuvoston asetuksella muutettavat energiamuotojen kertoimet muodostavat kuitenkin rakenteellisen ongelman säädösohjauksessa.

Jokainen kertoimien muutos tuottaa uudenlaisen rakennuksen energiatehokkuutta mittaavan asteikon. Eri kertoimilla lasketut E-luvut eivät ole keskenään vertailukelpoisia. Jo tällä hetkellä asuntomarkkinoita hämmentävät erilaiset energiatehokkuutta kuvaavat energiatodistuksen tunnusluvut (ns. ET-luku ja E-luku). Jatkossa rakennuksen arvoonkin vaikuttavaa energiatehokkuutta kuvaamassa olisi siis ainakin E2012-lukuja ja E2018-lukuja, ja jokaisen myöhemmän kerroinmuutoksen myötä taas uusilla asteikoilla toimivia tunnuslukuja, jotka eivät vertaudu keskenään. Tätä voisi verrata tilanteeseen, jossa käytössä on yhtäaikaisesti useampia eri valuuttoja.

EPBD:n muotoilusta poiketen energiamuotojen kertoimet eivät Suomessa ole energiantuotantoprosessia ilmentäviä ja tieteellisesti määritettäviä primäärienergiakertoimia, vaan enemmän tai vähemmän mielivaltaisesti asetettavia numeroarvoja, joille ei ole fysikaalista perustetta. Tämä altistaa säädösohjausmallin eri intressipiirien lobbaukselle. Kaukolämmön kerroin ei kuvasta tuotantotapaa, jossa on erittäin suuria paikkakuntakohtaisia vaihteluja uusiutuvan energian osuuden ja päästökertoimen suhteen.

Erikseen lausunnolla olevassa Valtioneuvoston asetuksessa energiamuotojen kertoimista sähkön ja kaukolämmön kertoimet pienenevät suhteessa uusiutuvan energian kertoimeen. Tämä on ohjausmekanismina Juha Sipilän hallitusohjelman, EPBD:n, RES-direktiivin ja nyt käsiteltävänä olevan MRL:n ”lähes nollaenergiatalon” määritelmän vastainen (EPBD 3 artikla liite I; RES 13 artikla kohta 4; MRL 115 a §).

Uusiutuvan energiantuotannon taseraja

Monivaiheisen selvitystyön jälkeen Maankäyttö- ja rakennuslain muutoksessa esitetään, että rakennuksissa tapahtuvan uusiutuvan energiantuotannon tarkastelun taserajana pidetään jatkossakin kiinteistön rajaa, ja verkkoon syötettävää energiaa ei lueta rakennuksen hyväksi kokonaisenergiatarkastelussa.

Suomen arkkitehtiliitto pitää esitettyä mallia hyvin perusteltuna ja Suomeen soveltuvana. On huomattava, että nyt asetetaan vähimmäisvaatimuksia uudisrakentamiselle. Esitetty malli ei estä rakennuksia myymästä tuottamaansa energiaa verkkoon, jos se muodostuu muuten taloudellisesti kannattavaksi. Edelleen esitetty malli vastaa sitä laskentatapaa, jota noudatetaan kun tarkastellaan uusiutuvan energian verkkoon syöttämistä rakennuksen elinkaaren hiilijalanjäljen laskemiseksi (EN15978).

Kustannusoptimaalisen tason määrittäminen

Säädösuudistusta taustoitetaan EPBD:n mukaisesti määrittelemällä ”kustannusoptimaalinen” energiatehokkuuden taso eri rakennustyypeille. Laadittujen laskelmien perusteella kustannusoptimaalisuus ohjaisi energiatehokkuuden vaatimustasojen kiristämiseen. On kuitenkin huomattava, että kustannusoptimaalisuuden määrittelyssä käytettyjen laskentatapausten määrä on arkkitehtonisen ratkaisujen (rakennuksen laajuus, ulkovaipan muoto ja aukotus) suhteen erittäin suppea. Laskentatapausten edustavuus vaatisi kriittistä ja asiantuntevaa tarkastelua, ennen kuin tehdään koko rakennuskantaa koskevia yleistyksiä ja johtopäätöksiä.

MRL:n muutos suunnannäyttäjänä

Vaikuttaa siltä, että ”lähes nollaenergiatalon” nimitys annetaan nyt Suomessa kuta kuinkin nykyisen kaltaiselle rakentamiselle. Maankäyttö- ja rakennuslain muutoksen esittämät linjaukset eivät tue esimerkiksi sitä visiota, että uudisrakentamista kehitettäisiin lähitulevaisuudessa valtiovallan aktiivisin toimenpitein kohti nollaenergiarakentamista.
Rakennusala kamppailee kosteus- ja laatuongelmien kanssa. Rakennusfyysikot esittävät pääsuunnittelijalle täysin vastakkaisia näkemyksiä erittäin hyvin lämpöä eristävien rakenteiden

kosteusteknisestä toimivuudesta. Toisaalta uudisrakentamisen energiatehokkuustason suurillakaan kiristyksillä ei enää saavutettaisi merkittäviä edistysaskelia kansallisten päästötavoitteiden saavuttamiseksi (mm. SYKE tiedote 25.10.2016)

Suomen arkkitehtiliitto pitää tässä tilanteessa säädösohjauksen maltillista uudistamista kansallisesti perusteltuna ratkaisuna.

Termejä

Painovoimainen ilmanvaihto tarkoittaa koneetonta ilmanvaihtojärjestelmää, jonka etuna on riippumattomuus sähköenergiasta, pitkäikäisyys ja erittäin vähäinen huollon tarve. Suomalaisessa rakentamisessa koneellinen ilmanvaihto on käytännössä kokonaan syrjäyttänyt painovoimaisen ilmanvaihdon muutaman vuosikymmenen kuluessa.

Yksiaineinen rakenne tarkoittaa esimerkiksi seinää, jossa yksi rakennekerros toimii sekä kantavana rakenteena että lämmöneristeenä. Rakenteen lämmöneristävyys ei yleensä muodostu erinomaiseksi, mutta yksiaineiset seinärakenteet ovat yleensä kosteustekniseltä toimivuudeltaan ongelmattomia.

Helsingissä 9.11.2016
Suomen Arkkitehtiliitto SAFA ry
Kimmo Lylykangas